

20 grudnia 2022

Jak angażować młodych?

Najnowsze badania CBOS na temat młodzieży pokazują interesujące zjawiska – uznaniu dla demokracji jako takiej i wzrostowi zainteresowania polityką towarzyszy rozczarowanie faktycznym stanem systemu demokratycznego w Polsce. Wyniki sugerują, że młodzież jest gotowa angażować się w działalność społeczną i polityczną, jeśli stworzy się jej odpowiednie warunki. Między innymi o tym jakie to warunki mówi najnowszy [raport Fundacji im. Stefana Batorego pt. „Demokratyczny paradoks w praktyce. Doświadczenia młodych aktywistów i aktywistek”](#).

Badania przeprowadzone przez Fundację opierają się na 28 pogłębionych wywiadach z aktywistami reprezentującymi różne poglądy (od lewicy po narodowców), typy organizacji (od lokalnych po ponadnarodowe) i cele (od ochotniczych straży pożarnych, przez organizacje ekologiczne, po partyjne młodzieżówki).

Punktem wyjścia jest analiza – zawartego w tytule – „demokratycznego paradoksu”. Co to takiego? W literaturze przedmiotu tym terminem określa się „sytuację, w której młodzi ludzie z jednej strony postulują idealistyczną wizję tego, jak powinna wyglądać demokratyczna partycypacja w ogóle oraz prezentują ambitne założenia co do własnego zaangażowania, a z drugiej strony – obserwowana jest wśród nich niska partycypacja w instytucjach demokracji przedstawicielskiej (członkostwo w partiach, frekwencja wyborcza), oraz niskie zaufanie do tych instytucji”.

Przez wiele lat frekwencja wyborcza w najmłodszej grupie wiekowej wyraźnie odbiegała od średniej dla ogółu społeczeństwa. Na przykład w wyborach parlamentarnych w roku 2019 zagłosowało jedynie 46 procent młodych, podczas gdy frekwencja całkowita wynosiła 61,7 procent. W wyborach do Parlamentu Europejskiego w tym

samym roku rozbieżność była jeszcze większa – 27 procent wśród najmłodszych wobec 45,7 procent ogółem. Wyjątkiem na tym tle są jednak ostatnie wybory prezydenckie, kiedy to w pierwszej turze udział młodych wyborców wynosił 64,5 procent i był o pół punktu procentowego wyższy niż frekwencja ogólna. W drugiej turze do urn poszło 63 procent najmłodszych Polaków z prawem głosu.

Badania CBOS opublikowane w listopadzie 2022 roku także sugerują możliwe polityczne przebudzenie młodzieży. „Deklarowane zainteresowanie polityką było najwyższe z notowanych w badaniach uczniów od 1998 roku”, czytamy we wprowadzeniu. Wzrósł także odsetek respondentów uznających demokrację za najlepszą formę rządów (choć to wciąż jedynie 37 procent) i osłabł wskaźnik „politycznej alienacji” – czyli odsetek ludzi uważających, że nie ma dla nich znaczenia czy żyją w systemie demokratycznym czy nie. Jeśli do tego dołączyć rekordowo wysoki poziom niezadowolenia z tego jak demokracja faktycznie w Polsce funkcjonuje – tylko 10 procent badanych wyraziło zadowolenie – to wydaje się, że warunki do większego zaangażowania młodych są sprzyjające. Jakie są ścieżki prowadzące do aktywności społecznej tych już zaangażowanych?

Po pierwsze, rodzina.

Wbrew pozorom nie musi być tak, że to przykład rodziców „przechodzi” na dzieci. Wręcz odwrotnie. W wywiadach młodzi aktywiści „prezentują siebie jako «pionierów» niemających w swoich rodzinach tradycji aktywizmu”. Innymi słowy, własny aktywizm jest rodzajem buntu wobec postrzeganej bierności starszego pokolenia.

Po drugie, szkoła.

Może odgrywać ważną rolę w procesie „przebudzenia obywatelskiego”, ale niekoniecznie ze względu na dostarczaną w niej wiedzę teoretyczną, lecz praktyczne możliwości zaangażowania. „Doświadczenia zdobywane w samorządzie szkolnym czy wolontariacie mogą stanowić punkt wyjścia do dalszych, pozaszkolnych działań”, czytamy w raporcie.

Po trzecie, media społecznościowe.

Z wielu uzasadnionych powodów wpływ mediów społecznościowych na demokrację jest dziś oceniany negatywnie, m.in. ze względu na polaryzację dyskursu i rozbicie społeczne, do jakich się przyczyniają. Niemniej Internet pozostaje nie tylko jednym z głównych źródeł informacji dla młodych. Może także służyć jako brama do konkretnych działań społecznych. Każdy zainteresowany zaangażowaniem młodzieży powinien korzystać z tego narzędzia komunikacji.

Paradoksalny stosunek do polityki

Autorzy raportu zwracają jednak uwagę na istotny problem. Otóż zdaniem większości respondentów na największy szacunek zasługuje aktywność społeczna prowadzona na poziomie lokalnym i skoncentrowana na życiu danej społeczności – jak np. praca na rzecz Ochotniczej Straży Pożarnej. Takie działania uznawane są za bardzo satysfakcjonujące, ponieważ przynoszą wymierne korzyści konkretnym odbiorcom.

Z drugiej jednak strony wydają się też najmniej „wpływowe” w szerszej perspektywie. Ceni się je jednak również ze względu na to, że najmniej kojarzą się z polityką. Badani nie mają do polityki zaufania i krytycznie oceniają zaangażowanie w politykę partyjną także swoich rówieśników. Dlaczego? Postrzegają takich ludzi jako skoncentrowanych przede wszystkim na budowaniu własnej kariery i koneksji zamiast rozwiązywania problemów. Jeden z respondentów powiedział, że tego rodzaju zaangażowanie sprowadza się do „bycia słupem”, tłem czy listkiem figowym dla starszych polityków.

Brak zaufania widać także w ogólnospołecznych rankingach prestiżu zawodów, w których działacze partyjni oraz posłowie na Sejm lokują się na dole zestawienia – gdzieś pomiędzy YouTuberami i influencerami.

Nie jest to oczywiście zjawisko występujące jedynie w Polsce, co nie zmienia faktu, że prowadzi do negatywnej selekcji – może zniechęcać do polityki ludzi o nieprzeciętnym potencjale.

Rozwiązaniem tego problemu jest możliwa zmiana wizerunku polityka i polityki lub – co wydaje się łatwiejsze do zrealizowania – dialog partii z organizacjami społecznymi, w które angażują się młodzi Polacy. Dobrym polem współpracy są realizowane z myślą konkretnie o młodych spotkania z politykami, działaczami społecznymi i znanymi postaciami zaangażowanymi społecznie. Innym współpracą polityków na poziomie lokalnym z młodzieżowymi radami gminy, miasta, powiatu czy młodzieżowymi sejmikami wojewódzkimi. Jedno – poprawa wizerunku polityki i polityków – nie wyklucza zresztą drugiego, czyli faktycznego współdziałania z przedstawicielami młodzieży.

Bez próby odbudowy zerwanego zaufania do klasy politycznej nadal tkwić będziemy w „demokratycznym paradoksie”.

NA RADARZE

Zamiast „obrony chrześcijan” łamanie konstytucji

W [opinii prawnej](#) na temat projektu tzw. ustawy o ochronie chrześcijan, prawnik, specjalista w zakresie prawa wyznaniowego, dr hab. Paweł Borecki, jednoznacznie opowiada się za jego odrzuceniem. Zdaniem Boreckiego nie ma obiektywnych danych – na przykład rosnącej liczby ataków motywowanych niechęcią do osób religijnych – przemawiających za koniecznością wprowadzenia nowych przepisów.

Przede wszystkim jednak są one niezgodne z różnymi artykułami Konstytucji RP, która gwarantuje wszystkim obywatelom jednakową ochronę i nie daje podstaw do różnicowania stopnia ochrony na podstawie kryterium światopoglądowego.

Wśród konkretnych artykułów ustawy zasadniczej stojących w sprzeczności z nowymi przepisami Borecki wskazuje m.in. na:

- zasadę bezstronności władz publicznych w sprawach dotyczących przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych (art. 25 ust. 2 Konstytucji RP);
- zasadę wzajemnej niezależności państwa oraz Kościołów i innych związków wyznaniowych (art. 25 ust. 3);
- wolność wyrażania poglądów (art. 54 ust. 1) oraz wolność zgromadzeń (art. 57);

Nowe przepisy wprowadzają też do porządku prawnego pojęcia takie jak „dogmat” – nieostry termin o charakterze wyznaniowym. Mogą mieć również negatywne skutki pozaprawne, jak alienacja społeczna osób niewierzących i podważenie ich przekonania o Polsce jako dobru wspólnym. Szacunek społeczny dla religii powinni budować jej wyznawcy w oparciu o uznanie dla wartości, jakie owa religia promuje czy prawdziwości jej założeń, nie na strachu przed karą ze strony państwa. Obranie tej drugiej drogi może przynieść skutek odwrotny od zamierzonego.

Krok w tył w walce z korupcją?

Na blogu Fundacji im. Stefana Batorego – z okazji Międzynarodowego Dnia Przeciwdziałania Korupcji – opublikowano niedawno dwa teksty poświęcone temu zjawisku. W pierwszym [Grzegorz Makowski tłumaczy, że korupcja nie ogranicza się do pospolitego przekupstwa](#). „Korupcja”, pisze Makowski, to także „partykularyzm, czyli sytuacja, w której elity polityczne i ekonomiczne tak kształtują ustrój państwa i gospodarkę, żeby promować interes własny i swojego zaplecza społecznego”. Jako taka może być przejawem szerszego zjawiska „zawłaszczania państwa”.

W drugim z tekstów [Krzysztof Izdebski omawia ogłoszony właśnie wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE w sprawie dostępu do informacji o tożsamości beneficjentów rzeczywistych](#). To kluczowe dane dla walki z korupcją i praniem brudnych pieniędzy, a decyzja Trybunału może utrudnić ich pozyskiwanie.

„Beneficjentem rzeczywistym jest osoba fizyczna lub osoby fizyczne, które w sposób faktyczny pełnią władzę nad danym podmiotem gospodarczym”, tłumaczy Izdebski. „Niekoniecznie będą to np. członkowie zarządu spółki. Mogą to być osoby, które posiadają w niej udziały, lub którzy prowadzą inną firmę, która z kolei ma udziały w spółce jako osoba prawna. O beneficjentach rzeczywistych było szczególnie głośno, gdy dziennikarze kilku światowych redakcji ujawnili dane osób – często polityków – którzy posiadali udziały w spółkach zarejestrowanych w Panamie i za ich pośrednictwem kontrolowali spółki w innych krajach”, dzięki czemu unikali opodatkowania.

Ujawnienie tzw. *Panama Papers* było możliwe dzięki wyciekowi danych z panamskiego rejestru spółek. Aby przeciwdziałać podobnym praktykom w Europie, Komisja Europejska postanowiła ułatwić dostęp do rejestru. Upřednio należało w tym celu wykazać się „uzasadnionym interesem”. Ten wymóg zniesiono.

Trybunał Sprawiedliwości UE uznał jednak, że taka regulacja godzi w prawo do prywatności i przywrócił konieczność wykazania „uzasadnionego interesu”. W Parlamencie Europejskim rozpoczęły się prace nad kolejną dyrektywą mającą określić jasne reguły dostępu do danych na temat beneficjentów rzeczywistych. Tymczasem jednak wyrok TSUE to poważne utrudnienie w walce o bardziej uczciwe życie publiczne.